

Aan:

College van Gedeputeerde Staten van Fryslân,
Dagelijks Bestuur van Wetterskip Fryslân,
Burgemeester en Wethouders van Heerenveen,
Burgemeester en Wethouders van Opsterland,
Burgemeester en Wethouders van Smallingerland.

Akkrum, 9 oktober 2025

Van:

Gebiedscommissie Aldeboarn-De Deelen

Geachte Colleges,

Bijgaand zenden wij u een concreet voorstel voor een (uiteindelijke) peilverhoging in het gebied Aldeboarn-De Deelen Zuid (ADD Zuid): het concept peilsценario 'PSc4'. Dit ter invulling van de vier taakstellingen zoals verwoord in het Veenweideprogramma 2021-2030 en in lijn met de opdracht die Gedeputeerde Staten bij instelling van onze gebiedscommissie in 2021 aan ons hebben meegegeven.

Het concept peilsценario PSc4 is concreet omschreven in hoofdstuk zes van bijgevoegd rapport 'Ontwikkeling ADD-Zuid scenario 4', waarin (samen met de bouwstenen in het afzonderlijke bijlagenrapport) ook de verdere onderbouwing voor het voorgestelde concept peilsценario wordt weergegeven. De voorgestelde watersysteemmaatregelen zijn opgenomen in figuur 6.1 van dit hoofdstuk. De besluiten die wij u vragen te nemen staan onderaan in paragraaf VI van deze brief verwoord. Inhoudelijk zij verder korthedshalve verwezen naar de managementsamenvatting van bijgevoegd rapport.

De aanbieding van dit PSc4 gaat gepaard met een aantal randvoorwaarden die wat ons betreft integraal verbonden zijn aan dit concept peilsценario: zonder dat aan deze randvoorwaarden wordt voldaan is dit voorgestelde peilsценario niet toekomstbestendig en kunnen wij er ook niet achter staan.

Het PSc4 gaat, om zoveel mogelijk invulling te geven aan de taakstellingen, namelijk letterlijk tot aan de rand van wat landbouwkundig nog bedrijfseconomisch mogelijk en toekomstbestendig genoemd kan worden. Enkel bij toepassing van de randvoorwaarden geeft het PSc4 ook voldoende mogelijkheden om aan de taakstelling van een toekomstbestendige landbouw te kunnen voldoen. Tegelijkertijd geeft het PSc4 ook hele concrete handvaten voor het uitwerken van maatregelen ten behoeve van verbetering van natuur en milieu.

I. Aanbieding peilscenario 4

In deze aanbiedingsbrief schetsen we kort de aanleiding en totstandkoming van het PSc4, gaan we in op de randvoorwaarden die dit scenario mogelijk maken en schetsen we het vervolg van het proces zoals wij dat voor ons zien en vragen we om concrete besluiten.

We zijn ons er daarbij van bewust dat we hiermee nog niet hebben voldaan aan onze opdracht: te komen tot een gebiedsplan voor geheel ADD. Ook voor ADD Noord zal een vergelijkbaar peilscenario moeten worden ontwikkeld. En beide peilscenario's zullen samen met verdere invulling van de 'rode lijnen' (wonen, recreatie en energie) en de invulling van de natuurmaatregelen tot een integraal gebiedsplan (of mogelijk twee integrale deelgebiedsplannen) moeten worden gesmeed. Eén en ander zoals dat in het Koersdocument *Aldeboarn De Deelen (integrale gebiedsvisie 2030-2050)* is verwoord.

Toch hebben we gemeend dit PSc4 voor ADD Zuid nu aan uw colleges aan te bieden, met daarbij het voorstel om aan de hand hiervan een concrete volgende stap in het gebiedsproces in het deelgebied ADD Zuid te zetten. Deze stap houdt in dat er met behulp van de Compensatie Systematiek Veenweiden (CSV) een concreet voorstel voor nadeelcompensatie wordt gedaan aan de grondeigenaren en -gebruikers in ADD Zuid, er desgewenst een aanbod voor grondcompensatie wordt gedaan en dat het daarvoor noodzakelijke herverkavelingsproces wordt opgestart en gefaciliteerd. Wij vinden het namelijk van groot belang om in het gebiedsproces nu ook daadwerkelijk tot uitvoering over te gaan.

Wij bieden dit voorstel aan: aan Gedeputeerde Staten als onze formele opdrachtgever voor het maken van een integraal gebiedsplan en aan het Dagelijks Bestuur van het Wetterskip Fryslân omdat het gaat om een concreet voorstel voor (op termijn) peilverhoging, waar het Wetterskip verantwoordelijk voor is. Maar ook aan de colleges van B&W van de drie gemeenten waarin ons gebied ligt (in dit geval van ADD Zuid in het bijzonder gemeente Heerenveen) vanwege het gewenste integrale karakter van het uiteindelijke gebiedsplan. De nu concreet voorgestelde acties liggen ons inziens vooral binnen de primaire verantwoordelijkheid van provincie en Wetterskip.

II. Aanleiding en voorgeschiedenis

Het in 2021 vastgestelde Veenweideprogramma 2021-2030 gaf aan de gebiedsprocessen in de zogenaamde ontwikkelgebieden (waaronder ADD) een viertal taakstellingen mee: het reduceren van CO₂-uitstoot door veenoxidatie, het tegengaan van bodemdaling, het realiseren van een robuust, klimaatbestendig watersysteem en het verzekeren van een

toekomstbestendige landbouw. In het Veenweideprogramma is dit vertaald in een streven naar een grondwaterstand van gemiddeld 40 cm onder het maaiveld.

Ter uitvoering daarvan hebben we in ADD Zuid eerst een tweetal peilscenario's ontwikkeld om de 'hoeken van het speelveld' te verkennen: een landbouwscenario en een CO2 scenario. Beide voldeden niet voldoende aan de genoemde taakstellingen. Daaropvolgend is het zogenaamde Optimalisatiescenario ontwikkeld, op grond waarvan het Bestjoerlijk Oerlis Feangreide (BOF) in 2023 heeft ingestemd met het houden van een Praktijksimulatie in ADD Zuid ten behoeve van de ontwikkeling van de CSV.

De CSV is vervolgens parallel aan het verdere gebiedsproces doorontwikkeld (met sterke betrokkenheid van leden van onze gebiedscommissie), is inmiddels door GS en DB vastgesteld en ligt thans ter notificatie voor in Brussel.

De Praktijksimulatie en de daarbij uitgevoerde veldproeven hebben geleid tot een groot aantal verbeteringen en aanpassingen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het nu voorliggende vierde concept peilscenario: PSc4.

III. Randvoorwaarden behorend bij het PSc4

Op 22 september jl. hebben we vanuit de gebiedscommissie op informele wijze mogen spreken met de leden van het BOF, vooruitlopend op deze formele indiening van het voorstel tot peilverhoging (en voorafgaand aan de presentatie daarvan aan de boeren in ADD Zuid zelf). Dit naar aanleiding van een schriftelijk verzoek onzerzijds waarin we ook reeds aandacht hebben gevraagd voor de randvoorwaarden voor uitvoering van PSc4. We zijn verheugd dat in dat gesprek door alle leden van het BOF begrip is getoond voor ons voorstel en dat door iedereen is uitgesproken zich te willen inspannen om ons in dit gebiedsproces te ondersteunen. Uiteraard hadden we er alle begrip voor dat er in dit gesprek geen formele toezeggingen of afspraken konden worden gedaan of gemaakt. Van de zijde van het BOF zijn daarbij ook reeds aandachtspunten benoemd, met name zaken die nog moeten worden ingevlochten zoals aandacht voor de hoogwatercircuits (HWC's), de rode lijnen en natuur, de gevolgen voor infra en openbare ruimte, de kosten en de tijdsduur.

Onderstaand herhalen we de belangrijkste randvoorwaarden bij het PSc4 zoals we die ook in onze brief d.d. 27 juni jl. aan de leden van het BOF hebben verwoord, waarbij we hier en daar nog een korte nadere toelichting geven. Voor het overige verwijzen we graag naar het bijgevoegde rapport zelf.

a. Zekerheid van peilindexatie:

Het voorliggende Psc4 gaat, zoals aangegeven, tot het randje van wat bedrijfseconomisch voor de landbouw nog haalbaar is. In het reguliere landbouwgedeelte gaat de gemiddelde grondwaterstand zoveel mogelijk tot -40 cm, en in een in te richten bufferzone rondom De

Deelen zelfs tot -20 cm onder maaiveld. Omdat de bodemdaling (in verminderde mate) nog wel door zal gaan betekent dit dat (ook in het reguliere landbouwgebied) de grond binnen een aantal jaren (mogelijk al binnen 5 jaar) al weer zodanig nat kan worden dat de landbouw in de knel gaat komen. Voor een duurzaam toekomstperspectief is het daarom noodzakelijk dat voorafgaand aan de initiële peilverhoging duidelijkheid wordt gegeven over het principe van toepassen van peilindexatie: het meebewegen van het vigerende peil met de resterende bodemdaling zonder dat daar zware en langdurige bestuurlijke besluitvormingsprocedures voor moeten worden toegepast. Juist bij het op grote schaal toepassen van HAKLAM, zoals dat thans in het conceptscenario 4 wordt voorzien, is dit een must.

Om de benodigde bedrijfsinvesteringen als gevolg van peilverhoging, maar ook de publieke investeringen in het watersysteem rendabel te maken moet dit principe van automatische peilindexatie (onvoorziene omstandigheden daargelaten) ook minimaal voor 25 jaar gewaarborgd zijn.

b. Natuurmaatregelen:

We zijn ons er van bewust dat dit Psc4 met name tot stand is gekomen met het oog op een toekomstbestendige landbouw en een robuust watersysteem. En dat specifieke maatregelen voor natuurontwikkeling of -bescherming daarin nog niet expliciet zijn opgenomen. Deze dienen bij verdere uitwerking in de volgende fase wel degelijk onderdeel van het plan te worden. We denken daarbij aan het inrichten van het landbouwgebied rondom het natuurgebied De Deelen als natuur-inclusieve overgangszone. Maar mogelijk ook maatregelen in dit gebied zelf zoals dynamisch peilbeheer en andere maatregelen zoals die thans in het nieuwe Natura 2000 beheerplan De Deelen worden opgenomen. Deze maatregelen, maar ook het aanleggen van natuurvriendelijke slootoevers (mogelijk ook als mitigatiemaatregel tegen negatieve gevolgen van HAKLAM voor de waterkwaliteit) en aandacht voor het Aanvalsplan Grutto maken voor ons wezenlijk onderdeel uit van het verder uit te werken gebiedsplan.

Het PSc4 maakt deze maatregelen onverkort mogelijk en bijgevoegd rapport geeft daar ook voldoende aanknopingspunten voor.

IV. Draagvlak vanuit het gebied

Alvorens dit PSc4 formeel aan uw colleges aan te bieden hebben we het peilscenario eerst, deels in persoonlijke gesprekken, deels in kleine groepjes, gepresenteerd aan de boeren in het gebied ADD Zuid zelf. We benadrukken dat we daarbij bewust niet specifiek om instemming met het PSc4 hebben gevraagd: dat kan van de boeren ook nog niet worden gevraagd. Veel zal immers afhangen van een concreet aanbod voor nadeelcompensatie in geld en/of in grond.

In de gesprekken werd vanuit de boeren vaak de ganzenproblematiek genoemd. De ganzendruk wordt nu reeds als een groot probleem ervaren (óók voor ontwikkeling van natuur-inclusieve landbouw) en gevreesd wordt dat het peilscenario dit probleem mogelijk zal versterken. Wij vragen daar bij de verdere uitwerking aandacht voor.

Met name de voorgestelde watersysteem maatregelen die ervoor zorgen dat de afwatering sterk verbeterd wordt kunnen de goedkeuring van de boeren wegdragen en geven vertrouwen dat er voldoende oog is voor hun belangen.

De reacties uit deze gesprekken hebben ons gesterkt in onze overtuiging dat we met dit Psc4 op de goede weg zitten.

V. PSc4 als basis voor de volgende stap in het gebiedsproces

Mits aan alle randvoorwaarden is voldaan zien wij dit PSc4 als een goed uitgangspunt om een volgende stap in het gebiedsproces te kunnen maken. En wij adviseren de colleges van GS en DB Wetterskip deze stap te zetten.

Die volgende stap is: het met behulp van de CSV berekenen van de benodigde nadeelcompensatie op bedrijfsniveau. En aan de hand daarvan een concreet aanbod voor nadeelcompensatie aan de individuele eigenaar en/of gebruiker doen, met daarbij de keuze voor compensatie in geld en/of in grond. Dit is dan de start van een iteratief proces waarbij in samenspraak met de eigenaren en gebruikers een (wettelijk) herverkavelingsproces wordt doorlopen om de gewenste compensatiegrond op de juiste plek te krijgen. Daarbij wordt uiteindelijk tot de benodigde formele ontwerpplannen (inrichtings- en ruilplan, watersysteemplan en peilbesluit) gekomen. Gedurende dit proces zijn wat ons betreft aanpassingen aan het PSc4 nog mogelijk.

Om deze volgende stap te kunnen maken zal er, naast de eerder genoemde inhoudelijke randvoorwaarden, ook moeten zijn voldaan aan een aantal meer procesmatige, beleidsmatige en financiële randvoorwaarden.

We noemen daarbij onder andere:

a. Een beleidsmatige afweging over KRW doelen

Uit onderzoek blijkt dat toepassing van HAKLAM mogelijk kan leiden tot een grotere nutriëntenbelasting van de hoofdvaarten in het gebied. Mogelijk speelt echter ook de natuurlijke achtergrondbelasting een rol in concentraties van nutriënten. Hier wordt in opdracht van het Wetterskip nog nader onderzoek naar gedaan, waarvan de resultaten pas eind van dit jaar bekend zullen zijn. Omdat toepassing van HAKLAM bij peilverhoging essentieel is kan het niet zo zijn dat in de te maken beleidsmatige afwegingen rondom KRW er besluiten worden genomen die HAKLAM beperken of onmogelijk maken.

b. Zekerheid van financiële dekking

Wanneer GS en DB besluiten om op basis van het PSc4 de volgende fase in te gaan en een compensatie voorstel doen aan de betreffende grondeigenaren en -gebruikers, dient dekking voor het gehele proces voor ADD Zuid (inclusief uitvoering) geregeld te zijn. Het is ons bekend dat er specifiek voor het gebiedsproces ADD verschillende SPUK's beschikbaar zijn gesteld, elk met eigen voorwaarden en tijdslimieten. Inzet van de uit deze SPUK's beschikbare middelen, inclusief geld uit het Maatregelenpakket (waarover wij het BOF in onze brief van 28 februari 2025 geadviseerd hebben), samen met de nog bij RVO aan te vragen subsidie voor maatregelen in het watersysteem, zal waarschijnlijk voldoende zijn om het gehele gebiedsproces in ADD Zuid te dekken, mits er nadere afspraken worden gemaakt met betrekking tot beschikbaarheid van deze middelen voor het gehele proces en de gehele tijdsduur van het gebiedsproces.

Wij zijn ons er hierbij van bewust dat daarmee een groot deel van de in principe voor het gehele gebied ADD beschikbare middelen moeten worden aangewend voor het gebiedsproces ADD Zuid. Zoals reeds gezegd zijn we, ter wille van de voortgang van het proces (we wachten allemaal tot er eens 'een schop in de grond kan') van mening dat dit een gerechtvaardigde keuze is.

We gaan ervan uit dat de specifiek voor ADD Noord beschikbaar gestelde gelden (w.o. het geld voor maatregelen t.b.v. het Aanvalsplan Grutto uit het Maatregelenpakket) voor dat gebied behouden blijven. Daarnaast willen wij ook verder met de ontwikkeling van een peilscenario voor ADD Noord zodat ook daar het gebiedsproces kan worden uitgevoerd. We vragen daarbij van de overheden om te zorgen dat de daarvoor benodigde financiële middelen dan ook beschikbaar zijn.

Naast (of liever gezegd: met behulp van) de benodigde financiële middelen zal ook benodigde uitvoeringscapaciteit fors moeten worden uitgebreid. Een zo ingrijpend en vernieuwend gebiedsproces als we thans voorstaan vraagt om een robuuste projectorganisatie en we vragen daar nadrukkelijk aandacht voor.

c. Beschikbaarheid CSV

Toepassing van de CSV bij het doen van een aanbod voor nadeelcompensatie is alleen mogelijk als de CSV ook daadwerkelijk door de Europese Commissie genotificeerd is. Zonder notificatie van de CSV kan het gebiedsproces niet verder.

d. Aanpassing van de governance

Wij voorzien dat voor het uitvoeren van een gebiedsproces inclusief een wettelijke herverkaveling een aanpassing van de governance vereist is. Uitvoering van een wettelijke herverkaveling vereist een speciaal door GS daartoe gemandateerde herverkavelingscommissie die verantwoordelijk wordt voor dit proces. Wij adviseren daarvoor een afzonderlijke, kleine maar goed geëquipeerde en gemandateerde, subcommissie voor ADD Zuid in te stellen. Met de opdracht tot uitvoering van zowel het

ruimtelijke gebiedsproces (realisatie peilsценario en watersysteemplan, maken van het inrichtings- en ruilplan) als de toepassing van de nadeelcompensatie op basis van de CSV.

Om het draagvlak voor het proces te behouden is het daarbij van groot belang dat ook deze subcommissie (tenminste deels) vanuit het gebied zelf wordt samengesteld en (binnen de grenzen van het haar te geven mandaat) zoveel mogelijk zelfstandig en met het oog op de belangen van het gebied ADD Zuid kan werken. Het is immers ook nadrukkelijk de bedoeling dat het gehele proces zo veel mogelijk op basis van vrijwilligheid met en door de belanghebbenden in het gebied wordt doorlopen. Een besluit tot wettelijke herverkaveling zou in principe alleen een kader moeten bieden voor zoveel mogelijk rechtszekerheid voor alle betrokkenen, niet een zeker handvat voor overheidsingrijpen 'van bovenaf'.

De huidige gebiedscommissie kan zich dan richten op het bewaken van de integraliteit, de inpassing van de 'rode', sociaal-maatschappelijke functies (wonen, recreatie en toerisme en energie) en het opstarten van het ontwerpproces voor ADD Noord.

e. Flexibel inpassen van natuurdoelen, de 'rode lijnen' en HWC's

Zoals gezegd is aandacht voor natuurontwikkeling en -bescherming voor ons een wezenlijk onderdeel van het verder te ontwikkelen gebiedsplan. Dat betekent wel dat in een volgende fase en bij een mogelijke herverkaveling expliciet aandacht zal moeten zijn voor deze maatregelen. Ook de rode lijnen (wonen, recreatie en toerisme, energie) dienen nog verder uitgewerkt te worden en waar nodig te worden opgenomen in het inrichtingsplan en uiteindelijke gebiedsplan.

Het Wetterskip heeft parallel aan de ontwikkeling van het PSc4 gekeken naar de stand van zaken rondom de HWC's in het gebied. Hoewel de rapportage daarover nog niet bekend is, valt te verwachten dat het nodig zal zijn om bij een aantal van deze HWC's maatregelen te treffen. Logischerwijze zullen ook deze maatregelen gelijktijdig met de overige watersysteem maatregelen kunnen worden uitgevoerd. Wij gaan er wel vanuit dat de verantwoordelijkheid daarvoor bij het Wetterskip is en blijft.

VI. Te nemen besluiten

De volgende stap is ons inziens dat met name Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur Wetterskip, elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en rol, moeten besluiten over het concept peilsценario en het inzetten van de volgende fase.

Daartoe vragen we om in ieder geval besluitvorming over de volgende punten:

Van Gedeputeerde Staten om:

- ❖ In te stemmen met het concept peilscenario PSc4 inclusief de bijbehorende inhoudelijke randvoorwaarden en met de gevolgde methodiek;
- ❖ In haar hoedanigheid van penvoerder voor het Veenweideprogramma en in overleg met het Wetterskip zekerheid te geven over voldoende financiële dekking voor zowel het verdere proces (w.o. de herverkavelingskosten), de uit te keren nadeelcompensatie als de daadwerkelijke realisatie van het scenario en watersysteem;
- ❖ (evt. in een iets later stadium) te besluiten tot een wettelijke herverkaveling cf Afdeling 12.4 van de Omgevingswet:
 - Een formeel Inrichtingsprogramma (voorheen landinrichtingsplan) vaststellen conform de vereisten van de Omgevingswet;
 - Een inrichtingsbesluit met daarin o.a. de begrenzing van het plangebied;
 - Een uitvoeringscommissie instellen met de opdracht om het proces formeel te gaan uitvoeren en daarbij de benodigde mandaten verlenen.

Van het Wetterskip vragen wij om nu reeds de bereidheid uit te spreken om te zijner tijd dit PSc4 (met bijbehorende randvoorwaarden zoals de vlotte indexatie) te willen vastleggen in een Peilbesluit door:

- ❖ In te stemmen met het conceptpeilscenario inclusief bijbehorende inhoudelijke randvoorwaarden en met de gevolgde methodiek.

Indien Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur positief besluiten over het concept PSc4 en de genoemde randvoorwaarden daarbij weten in te vullen, kan in het voorjaar van 2026 daadwerkelijk worden overgegaan tot de volgende fase: het aanbieden van nadeelcompensatie en het herverkavelingsproces. Wij verwachten dat dit proces minimaal twee jaar in beslag zal nemen. Maar een dergelijk proces heeft nog niet eerder plaatsgevonden, dus het is zeer lastig in te schatten.

Wanneer er naar mening van de ingestelde subcommissie een zo optimaal mogelijk peilscenario, inrichtingsplan en ruilplan is bereikt adviseert de commissie aan Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur om respectievelijk het ontwerp gebiedsplan, ontwerp ruilplan en het ontwerp peilbesluit ter visie te leggen.

Mogelijk kan een deel van de te nemen maatregelen al eerder dan formele vaststelling van deze besluiten worden uitgevoerd, dat zal gedurende het proces moeten blijken.

VII. Tot slot

Wij menen met de aanbieding van dit concept PSc4 en voorstel tot uitwerking ervan een substantiële stap in het weerbarstige traject van de ontwikkeling van een gebiedsplan binnen

het Veenweideprogramma te hebben gemaakt. Nog niet eerder is vanuit een gebied zelf een zo gedetailleerd en omvangrijk plan voor peilverhoging in een veenweidegebied gedaan. De gehele ontwikkeling duurde ook veel langer dan voorzien, maar deze tijd was nodig om de 'gereedschapskist' voor het gebiedsproces te kunnen vullen met instrumenten zoals o.a. de CSV en de grondcompensatie. Desalniettemin lopen Fryslân en ADD hierin nog steeds landelijk voorop.

Wij kunnen ons voorstellen dat dit ook maatschappelijk en politiek een gewichtig besluit is. Wij zijn desgewenst graag bereid om een en ander in een presentatie aan uw college(s) of uw Staten, Algemene Bestuur of Gemeenteraden nader toe te lichten. We kunnen daarin mogelijk ook nader ingaan op de wijze waarop bij de uitwerking het toepassen van de CSV en de uiteindelijke formele besluitvorming over peilbesluit en herverkaveling in elkaar past.

Tot slot: het PSc4 is tot stand gekomen in een ontwerpteam waarin vertegenwoordigers van alle belangen (landbouw, natuur, Wetterskip en provincie) op een constructieve manier en met begrip en respect voor elkaars belangen hebben samengewerkt. Een wijze van samenwerking waar wij ons als gebiedscommissie ook graag in spiegelen. Wij spreken de hoop en verwachting uit dat deze wijze van begripvolle samenwerking ook bij de uitwerking van dit voorstel zal kunnen voortduren en zal leiden tot de realisatie van een gebiedsplan dat voldoet aan alle 4 taakstellingen zoals in het Veenweideprogramma 2021-2030 is bedoeld.

Hoogachtend,

Gebiedscommissie Aldeboarn-De Deelen,

Namens deze,

P. H. Dijkstra,

voorzitter